

Motion till riksdagen
2009/10:Sf326

av Kalle Larsson m.fl. (v)

Arbetskraftsinvandring

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning.....	2
4	Bakgrund	2
5	Vänsterpartiets utgångspunkter.....	4
5.1	Myndighetsbaserad arbetsmarknadsprövning	4
5.2	Stärkta insatser för ordning och reda på arbetsmarkanden	5
5.3	Ingen sammanblandning med asylprocessen.....	5
5.4	Rätt att arbeta under asyltiden.....	6
5.5	Möjligheter för papperslösa som finns i landet	6
5.6	Uppehållstillstånd och social trygghet för att förhindra gästarbetarsystem	7
5.7	Ingen utarmning av andra länders arbetskraft	7

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ny utformning av utökade regler för arbetskraftsinvandring i enlighet med vad som anförs i motionen.

3 Inledning

Att människor av olika skäl flyttar mellan länder är en process som ställer krav på samhället och som kan tillföra många nya erfarenheter, kunskaper och utmaningar. Skälen till att en individ migrerar kan vara många och samman-satta. Det kan handla om politiskt förtryck, om förföljelse på religiös, kultu-rell eller etnisk grund, om krig och oroligheter i hemlandet eller om svåra levnadsförhållanden mer generellt.

Vänsterpartiet vill ha en human migrationspolitik. En utökad möjlighet att komma till Sverige för att arbeta är en del av detta. Arbetskraftsinvandring innebär stora möjligheter för såväl samhället som för den enskilde. En väl fungerande arbetskraftsinvandring kan i sig tillföra mycket till den enskilde individen liksom till svensk ekonomi och arbetsmarknad. Det ökar förutsätt-ningarna för att hantera arbetskraftsbrist inom olika branscher, bidrar med nya kunskaper, kontaktytor och den förbättrar den enskildes frihet och möjlighet till försörjning.

Av dessa skäl har Vänsterpartiet sedan länge drivit på för att införa mer generösa regler för arbetskraftsinvandring från länder utanför Europa. Dessvärre är den utformning som nu blivit verklighet långt ifrån vad vi hade hoppats på. I det följande motiverar vi varför och presenterar de utgångspunk-ter vi vill se för ett reformerat system för arbetskraftsinvandring.

4 Bakgrund

Frågan om ökade möjligheter för arbetskraftsinvandring har varit aktuell under lång tid. Vänsterpartiet har sedan länge förespråkat ökade möjligheter till arbetskraftsinvandring även för personer från länder utanför EU-EES-området. Vi har emellertid varit kritiska till de modeller av arbetskraftsin-vandring som förespråkats från Svenskt Näringsliv, de borgerliga partierna och senare även från Miljöpartiet. Lanserad som kampanjer för att skapa ”fler vägar till Sverige” har denna diskussion varit fokuserad på import av arbetare med sämre rättigheter och lägre löner. Risker för gästarbetarliknande system har därmed varit uppenbar och av somliga debattörer uttryckligt eftersträvad. Med en sådan modell används arbetslöshet och osäkra villkor i andra länder

för att underminera de rättigheter och den relativa sociala trygghet som fackföreningsrörelsen lyckats erövra på den svenska arbetsmarknaden.

Den 15 december 2008 genomfördes som ett resultat av en överenskommelse mellan regeringen och Miljöpartiet en lagstiftning om nya regler för arbetskraftsinvandring i Sverige. Härigenom slopades den myndighetsbaserade arbetsmarknadsprövning som tidigare varit gällande. Fokus lades i stället på den enskilde arbetsgivarens behov. Det arbets- och uppehållstillstånd som arbetskraftsinvandrarerna får är tidsbegränsat och helt knutet till den specifika arbetsgivaren och det specifika yrket som anställningen gäller. En möjlighet för asylsökande att byta spår från asylprocessen till att i stället söka uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl har införts.

Det är viktigt att se det sammanhang som dessa förändringar sker i. Den politik som alliansregeringen i stort för syftar uttryckligen till att minska arbetstagarnas makt på arbetsmarknaden. Detta görs genom att försvaga fackföreningarna och genom att skapa en tudelning av arbetsmarknaden där lågavlönade arbeten med dåliga villkor på den privata tjänstemarknaden förväntas växa. Genom försämringarna i arbetslöshetsförsäkringen, försvagningen av arbetsrätten, rean på ungdomars arbete, skattesubventionen för hushållstjänster, nedskärningar på arbetsmarknadspolitiken, nedskärningar på vuxenutbildningen, privatiseringar av välfärdsverksamhet och straffskatten på medlemskap i a-kassa stimuleras framväxten av en sådan marknad i Sverige. På denna otrygga låglönemarknad är det tänkt att ungdomar, lågutbildade och utlandsfödda ska jobba. Det är en traditionell högerpolitik som urholkar legitimiteten för hela skattesystemet och som syftar till att slå sönder solidariteten mellan människor.

Genomförandet av de förändrade reglerna för arbetskraftsinvandring kommer alltså väl samordnat med regeringens åtgärdsprogram för att luckra upp reglerna på arbetsmarknaden och tillintetgöra den svenska modellen. Det regeringen gör är att tona ned asylrätten och därmed flyktinginvandringen till förmån för att i stället importera mer åtråvärda grupper som tillfälligtvis kan passa de behov den svenska konjunkturen anger.

Den svenska regeringen företräder därmed en syn på invandring som följer den utveckling vi ser inom EU och i övriga västvärlden. Det innebär att mindre tyngdvikt läggs vid rätten till asyl för att i stället betona arbetskraftsinvandring.

Att införa snabbfiler för önskvärd arbetskraft av olika slag är ingen lösning på vare sig den europeiska eller den svenska flyktingkrisen, vilket ofta påstås i debatten. Arbetskraftsinvandring är ingen lösning för alla de människor som tvingas fly sina hemländer och som förvägras rätten att söka asyl genom den restriktiva gemensamma flyktingpolitiken inom EU. Det som i stället måste göras är att skapa legala vägar för människor att söka asyl – inte att militarisera verksamheten vid EU:s yttre gränser och samtidigt handplocka de invandrare vi anser oss kunna dra nytta av i Europa och i Sverige.

Vänsterpartiet konstaterar att regeringens och Miljöpartiets utformning av reglerna för arbetskraftsinvandring inte uppfyller de krav på ordning och reda på arbetsmarknaden som är nödvändiga, att den utformats helt på arbetsgivarens villkor, och att den riskerar att på sikt underminera asylrätten. Utgångs-

Fel! Okänt namn på

punkten verkar vara att den som vill invandra är välkommen – men bara om man är direkt lönsam för svenska företag. För Vänsterpartiets är detta en utveckling som vi aldrig kommer att acceptera.

5 Vänsterpartiets utgångspunkter

Arbetskraftsinvandring förutsätter enligt vår uppfattning en bibehållen ordning och reda på arbetsmarknaden, med respekt för gällande villkor och kollektivavtal. För den enskilde är risken annars stor att hamna i kläm mellan olika intressen och att utnyttjas till sämre villkor och löner. När vi välkomnar människor till Sverige har vi också ansvar för att göra vad vi kan för att förhindra att de utnyttjas eller far illa. Arbetskraftsinvandring får aldrig bli ett sätt att kringgå lagar och regler för att konkurrera med dumpade villkor.

5.1 Myndighetsbaserad arbetsmarknadsprövning

En huvudfråga i regeringens och Miljöpartiets modell för arbetskraftsinvandring är att den myndighetsbaserade prövningen av brist och arbetskraftsbehov slopats. I stället ska den enskilde arbetsgivaren själv göra denna bedömning från fall till fall. Motiveringen är att det är arbetsgivaren som bäst anses ha kunskap om vilken kompetens som behövs i företaget. Detta innebär att arbetsgivarna själva får bestämma behovet av arbetskraft, utan att behöva ta hänsyn till om kompetensen finns i landet.

De nya regler som införts innebär också att arbetskraftsinvandrarens uppehållstillstånd ska vara direkt knutet till en anställning hos en enskild arbetsgivare. Det innebär att den som invandrar hamnar i en mycket stark beroendeställning till sin arbetsgivare utan möjlighet att tillvarata sina intressen. Arbetsgivaren blir inte enbart överordnad på arbetsplatsen, utan får också ett inbyggt migrationspolitiskt mandat. Om arbetsgivaren inte önskar behålla den anställda, står han eller hon inte bara utan arbete, utan hotas med avvisning ur landet om det inte inom mycket kort tid går att hitta en annan anställning.

Enligt Vänsterpartiet är det ett självklart och grundläggande krav att löner, anställningsvillkor, försäkringsskydd och övriga arbetsvillkor ligger på samma nivå som för yrket eller branschen i Sverige. Om inte det kravet möts, finns risk för att människor utnyttjas på arbetsmarknaden och att lönerna dumpas.

Den myndighetsbaserade prövningen måste finnas kvar, och vi menar att Arbetsförmedlingen är den myndighet som har bäst förutsättning att sköta den uppgiften. I Sverige är det de fackliga organisationerna som har bäst kunskap om löner och anställningsvillkor. Det är därför viktigt att de ges reella möjligheter att yttra sig om och bevaka att löner och anställningsvillkor följs.

5.2 Stärkta insatser för ordning och reda på arbetsmarkanden

I proposition 2007/08:147 Nya regler för arbetskraftsinvandring anges att lön, försäkringsskydd och övriga anställningsvillkor visserligen inte ska vara sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen. I praktiken har dessa utfästelser emellertid ingen betydelse. För i och med att de fackliga organisationernas inflytande över behovet av arbetskraft beskärs så kraftigt minskar också kontrollen av att lönenivåer, arbetsförhållanden och andra villkor på arbetsmarknaden efterlevs. Det talas högstämt om att öppna nya vägar till Sverige, men risken är i stället att lönerna dumpas och att de sociala villkoren urholkas.

Vänsterpartiet menar att kontrollen av hur ordning och reda på arbetsmarknaden efterlevs måste förstärkas. Exempelvis bör beviljandet, kontrollen och tillsynen av F-skatt skärpas. Detta för att komma till rätta med att arbetstagare med hjälp av F-skattsedeln utges för att vara egenföretagare, vilket riskerar att användas som medel för att dumpa villkor och löner. Detta gör regeringens senaste förslag i frågan mycket problematiskt. Vi vill också öka kontrollen av bemanningsföretag och att personer som har blivit uppsagda på grund av arbetsbrist ska ha företrädesrätt framför inhyrd arbetskraft från bemanningsföretag.

5.3 Ingen sammanblandning med asylprocessen

En annan huvudpöäng med regeringens och Miljöpartiets modell handlar om att asylsökande ska kunna ”byta spår” från asylprocessen och i stället söka som arbetskraft. Detta framställs ofta som en positiv sak. Den som fått avslag på sin asylansökan sägs kunna få en ny chans. Vänsterpartiet är mycket kritiskt till detta eftersom vi menar att detta allvarligt hotar asylrättens grundprinciper.

Att denna möjlighet till spårbyte nu införs är en del av en mycket oroväckande utveckling. Trots mycket allvarliga brister i den svenska asylprocessen, och trots att människor fortfarande tvingas gömma sig utan rättigheter på vare sig arbetsmarknaden eller i samhället i övrigt, diskuteras nu i princip enbart frågan om arbetskraftsinvandring. Den tidigare tvärvärdiska uppslutning som fanns i riksdagen kring flyktingars rättigheter är som bortblåst. I en sådan tid är risken uppenbar att personer i behov av skydd knuffas över i arbetskraftskön och att en konjunkturpassad migrationspolitik skapas.

Bristande rättssäkerhet i asylprocessen kan aldrig lösas genom att en alternativ möjlighet till uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl införs. Förslaget om spårbyte riskerar att befästa föreställningen att många av dem som kommer till Sverige för att söka asyl egentligen skulle sakna riktiga asylskäl och enbart kommer hit för att ”för att få ett bättre liv”. Detta är naturligtvis helt felaktigt. Problemet med den svenska asylprocessen är att allt för många förvägras rätten till skydd undan förföljelse – inte att de skulle ha ”fel” skäl att komma hit.

Fel! Okänt namn

5.4 Rätt att arbeta under asyltiden

I och med de genomförda regeländringarna om arbetskraftsinvandring begränsades också möjligheten för asylsökande att arbeta under asyltiden. Asylsökande som saknar identitetshandlingar eller inte medverkar till att klargöra sin identitet ska genom dessa förändringar inte längre undantas från kravet på arbetstillstånd. Orsaken sägs vara att minska en stor arbetsbörda för Migrationsverket.

Vänsterpartiet menar att möjligheterna att arbeta under asyltiden i stället måste stärkas. Enligt vår mening ska detta vara regel snarare än undantag. Rätten att arbeta under asyltiden är viktigt för att stärka flyktingars möjligheter på arbetsmarknaden och fortsatta liv i Sverige.

Ytterligare en problematik handlar om att de genomförda förändringarna slår särskilt hårt mot flyktingar med starka skyddsskäl eftersom dessa personer regelmässigt har stora svårigheter att kunna skaffa fram identitetshandlingar. Risken är därmed att personer som har lättare att skaffa fram identitetshandlingar kommer att kunna använda asylprocessen och utnyttja den föreslagna möjligheten att byta spår efter sex månaders anställning på bekostnad av andra sökanden som har svårare att skaffa fram identitetshandlingar. Utöver det faktum att detta riskerar att undergräva asylprocessen kräver detta också en ny omfattande och onödig byråkrati eftersom Migrationsverket måste lägga tid på att klargöra om personer verkligen medverkat till att klargöra sin identitet eller inte.

5.5 Möjligheter för papperslösa som finns i landet

Även om man gör allt för att försöka framställa det så innebär de ändrade reglerna för arbetskraftsinvandring inte någon lösning för alla de papperslösa som i dag finns i landet som kanske har ett arbete men som aldrig har sökt asyl.

För Vänsterpartiet är det självklart att de mänskliga rättigheterna gäller för alla, och vi vill att också gömda och papperslösa ska få rätt till vård och barnen rätt att gå i skolan. Vi kräver också en starkare ställning för papperslösa på arbetsmarknaden, väl medvetna om att det är de arbetsgivare som utnyttjar de papperslösa som är de stora brottslingarna och inte de papperslösa.

För oss är det dock inte tillräckligt att enbart stärka de papperslösas ställning i samhället eftersom det trots allt riskerar att innebära att befolkningen delas in i ett A- och ett B-lag. En sådan uppdelning är förödande för såväl den som lever utan papper som för andra i Sverige vars rättigheter och ställning på inte minst arbetsmarknaden urholkas. Ytterst handlar det därför om rätten till uppehållstillstånd och om rätten för gömda och papperslösa att få bygga ett nytt liv i Sverige utan fruktan för utvisning.

Däremot anser vi att det är fullständigt orimligt att den som är papperslös i Sverige i dag ska uteslutas från möjligheterna att söka uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl i ett utvidgat system för arbetskraftsinvandring. Det

skulle innebära att människor som redan lever och arbetar här ska avvisas samtidigt som annan arbetskraft importeras för att utföra samma arbete.

Mot denna bakgrund menar Vänsterpartiet att en regeländring bör genomföras som ger asylsökande och papperslösa som i dag befinner sig i Sverige, och som inom en bestämd tid kan uppvisa anställningsbevis, möjlighet att ansöka om uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl inifrån Sverige. Vi preciserar detta krav i vår särskilda motion om Papperslösa 2009/10:Sf319.

5.6 Upphållstillstånd och social trygghet för att förhindra gästarbetarsystem

För Vänsterpartiet är det självklart att den som beviljas uppehållstillstånd och arbetstillstånd av arbetsmarknadsskäl ska ha tillgång till det sociala trygghets-systemet på oinskränkt samma villkor som svenska medborgare. Detta är nödvändigt för att undvika att ett gästarbetarsystem utvecklas. Därför måste det röra sig om permanenta uppehållstillstånd för de personer som omfattas av arbetskraftsinvandringen liksom för medföljande anhöriga. Rätten för arbetstagaren att återförenas med sina anhöriga i Sverige måste garanteras.

5.7 Ingen utarmning av andra länders arbetskraft

I utformandet av modeller för arbetskraftsinvandring är det viktigt att se vilka konsekvenser detta har på de länder varifrån arbetskraften utvandrar. För Vänsterpartiet är det avgörande att en politik för ökad arbetskraftsinvandring måste bygga på internationell solidaritet och på en rättvis politik om bistånd och utrikeshandel.

Sverige liksom övriga rika länder i världen har blivit allt mer aggressiva i sina försök att rekrytera arbetskraft från tredje världen. Särskilt problematiska och direkta konsekvenser får detta för hälsosektorn. Malawi utgör ett tydligt exempel. Kvar i landet finns endast en läkare på 50 000 personer. Det sägs också finnas fler läkare från Malawi i Manchester i England än i Malawi.

Det är ett svåröverstigit problem att människor utbildas i den fattiga världen för att sedan lockas till den rika. Uppskattningsvis kostar en allmänläkare närmare en halv miljon kronor att utbilda. Den afrikanska samarbetsorganisationen AU har beräknat att låginkomstländerna i världen på detta sätt sponsrar höginkomstländer med ca 500 miljarder dollar årligen i utvandrad, färdigutbildad arbetskraft inom hälsosektorn.

Detta är särskilt alarmerande eftersom Europa utbildar ca 174 000 läkare per år medan hela den afrikanska kontinenten utbildar endast drygt 5 000 läkare per år. Afrika söder om Sahara har totalt ca 600 000 läkare, barnmorskor och sjuksköterskor, vilket utgör ca 1 procent av dessa kategorier i hela världen, trots att Afrika har ca 10 procent av världens befolkning.

I rapporten *the Last Developed Countries Report 2007* definierar FN-organet Unctad risken för brain-drain som ett av den afrikanska kontinentens största hinder för ekonomisk utveckling. Ungefär 20 000 högutbildade perso-

Fel! Okänt namn på

ner lämnar redan i dag Afrika varje år. Under de senaste 40 åren har 1,2 miljoner högtbildade lämnat Latinamerika för att arbeta i USA, Kanada eller Storbritannien.

Vänsterpartiet menar att de nya reglerna för arbetskraftsinvandring inte tillräckligt tagit hänsyn till denna problematik. Vi befarar vidare att den genomförda regeländringen om att gäststudenter som slutfört högskolestudier eller forskarutbildning ska få söka uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige ytterligare riskerar att bidra till utarmningen av utbildad arbetskraft i utomeuropeiska länder.

Vänsterpartiet avvisar också den fokusering på "cirkulär migration" som präglar såväl regeringens som EU-institutionernas syn på arbetskraftsinvandring. Enligt vår mening är detta ett led i EU-ländernas strävan att hålla murarna uppe mot människor utanför och samtidigt kunna stimulera att människor som EU-länderna behöver ska arbeta här när konjunkturen efterfrågar dem. Det handlar helt om att se på personer som arbetskraftsinvandrar som "gäster" som inte kräver någon fullvärdig tillhörighet i det nya landet.

Regeringen bör återkomma med förslag till ny utformning av regler för arbetskraftsinvandring i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 4 oktober 2009

Kalle Larsson (v)

Marianne Berg (v)

Josefin Brink (v)

LiseLotte Olsson (v)

Torbjörn Björlund (v)

Egon Frid (v)